

NOI DESCOPERIRI DE TOPOARE DE ARAMĂ ÎN JUDEȚUL VÎLCEA

DE
GH. I. PETRE

În luna septembrie 1974 locuitorul Neață Florea din satul Obogeni, com. Stoilești-Vîlcea, a găsit lângă curtea casei sale, la adîncimea de 1,50 m, un topor de cupru, ce a fost achiziționat de Muzeul din Govora-Băi. Locul descoperirii se află pe panta dealului și pe partea dreaptă a șoselei de intrare în sat, la circa 200 m V de biserică, la aproximativ 14 km distanță de râul Olt.

Cercetînd zona înconjurătoare nu am identificat nici un fel de materiale arheologice care ar putea să se lege cronologic de toporul amintit. Profilul gropii ne arată, pînă la 0,40 m adîncime un strat de pămînt argilolisipos, de culoare alburie, după care urmează un strat de humus negru-gălbui.

Toporul (fig. 1/1), primul descoperit pînă acum în această regiune, este bine conservat și are o patină de culoare verde care a fost în parte ștearsă, prin frecare, de descoperitor. Exemplarul are două brațe dispuse în „cruce” reprezentînd un profil longitudinal ușor curbat în jos. Pe fața superioară a tăișului vertical se observă o nervură paralelă cu axul longitudinal. Tăișurile sînt bine ascuțite și nu prezintă urme vizibile de întrebuințare, piesa fiind folosită probabil numai ca armă. Tubul de înmănușare are un manșon inelar pronunțat în partea inferioară și ușor reliefat în partea opusă, marginile fiind ciocănite. Interiorul tubului nu este finisat și prezintă adîncituri neregulate rămase de la turnare. Are greutatea de 0,875 kg și lungimea totală de 0,230 m.

Toporul de la Obogeni aparține tipului Jászladány din familia topoarelor de cupru cu brațele în „cruce” și se poate încadra în varianta Orșova după A. Vulpe¹. În lipsa unor observații stratigrafice sigure, o analogie mai apropiată cu exemplarul nostru o găsim, pe dreapta Oltului, la piesa de la Poiana Căzănești (Mehedinți)², cu una din piesele de la Coțofenii din Dos (Dolj)³, cu o piesă din jud. Olt⁴, cu toporul de la Pădina-Mare (Mehedinți)⁵, și cu cele două piese de la Drobeta Turnu Severin⁶. Pe stînga Oltului, un topor de același tip s-a descoperit întîmplător în județul Argeș, localitatea necunoscută⁷.

¹ A. Vulpe, SCIV, 24, 1973, 2, p. 224, fig. 2/13; idem, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, München, I (1970), II (1975) (de aici înainte *Äxte u. Beile* (cf. vol. II, p. 38).

² E. Tudor, SCIV, 23, 1972, 1, p. 26, fig. 1/6.

³ A. Vulpe, *Äxte u. Beile*, II, nr. 115.

⁴ *Ibidem*, nr. 126.

⁵ O. Toropu, RevMuz, 2, 1965, p. 167; A. Vulpe, *Äxte u. Beile*, II, nr. 114.

⁶ *Ibidem*, nr. 112, 113.

⁷ *Ibidem*, nr. 127.

În linii generale, topoarele de aramă cu gaură de înmănușare transversală de tipul Jászladány, indiferent de varianta lor tipologică, au fost încadrate în perioada eneolitică corespunzătoare culturilor Bodrogkeresztur și Cucuteni (fazele A-B₂ și B)⁸. În zona aferentă descoperirii noastre intră în discuție cultura Sălcuța III și IV. Această cultură este documentată în nord-estul Olteniei prin așezările de la Orlești⁹, Căzănești-Cărămidărie și Ocnele Mari¹⁰, puncte arheologice, care, deși sint situate pe dreapta Oltului, nu se află la mare distanță de punctul descoperirii aici prezentate. În sprijinul acestei încadrări cronologice ne referim la toporul de la Reșca, descoperit în mediu Sălcuța III¹¹, precum și la exemplarul de la Pădina Mare, care ar putea aparține și fazei Sălcuța IV¹². Nu este exclus însă ca extinderea și dezvoltarea metalurgiei aramei în zona de dealuri subcarpatice să se datoreze și triburilor gumelnițene împinse spre deal și munte de purtătorii culturii Cernavoda¹³.

Descoperirea în ultimul timp a încă unui topor de cupru cu brațele dispuse în „cruce”, de tip Jászladány (varianta Bradu) pe teritoriul comunei Dobriceni-Vilcea¹⁴ dovedește că această unealtă sau armă, cea mai desăvârșită realizare a tehnicii eneolitice, a avut o răspindire largă și în culturile zonei subcarpatice.

Studiile din ultima vreme întăresc din ce în ce mai părerea că aceste topoare sint o realizare originală, independentă, a culturilor locale din SE Europei. Ele au reprezentat un punct culminant al activității metalurgiei aramei în eneoliticul spațiului carpato-dunărean¹⁵.

În vara anului 1972, în urma unor ploii torențiale, a fost descoperit un topor de cupru cu gaură transversală de înmănușare¹⁶ de către locuitorul Radu Gh. Ion, în ruptura unui mal al pîriului „Bratu” din satul Găujani, com. Boișoara-Vilcea. În zona descoperirii nu s-a mai găsit alt material arheologic. Locul descoperirii se află la 100—150 m de vărsarea pîriului amintit, în albia pîriului Găujanilor. Pe un bot de deal, pe marginea stîngă a drumului ce urcă în satul Boișoara, în locul unde se întretaie valea Boișoara cu pîriul Găujani, au fost descoperite fragmente ceramice de tip Coțofeni¹⁷. Pe un teren situat la răsărit de sat, între pîriul „Valea Lupului”

⁸ Bibliografie selectivă la A. Vulpe, SCIV, 15, 1964, 4, p. 457—466; idem, *Arte u Beile* II, p. 45; idem, SCIV, 24, 1973, 2, p. 226 și urm.; Fr. Schubert, Germania, 43, 1965, 2, p. 274; Ersilia Tudor, SCIV, 23, 1972, 1, p. 19 și urm.

⁹ Gh. Petre, Rev Muz, 2, 1969, p. 257.

¹⁰ Cercetări personale, încă inedite.

¹¹ A. Vulpe, *Arte u Beile*, II, nr. 103.

¹² Toporul de la Pădina Mare a fost descoperit într-o arie de răspindire a fazei Sălcuța IV, cultură identificată de autor la invitația lui C. Miulescu din Corlățel-Mehedinți, în punctele de pe terasa pîriului Cornățel și Imprejurimi — „la Cișmea”, „Valea Anilor” și „Stupina lui Micioală”. Aci cultura Coțofeni suprapune unele așezări ale fazei Sălcuța IV.

¹³ P. Roman, Dacia, N. S., 15, 1971, p. 128 și urm.

¹⁴ Piesa se află în studiul lui A. Dumitrașcu și Gh. Manea și va fi publicată în Buridava II.

¹⁵ A. Vulpe, SCIV, 24, 1973, 2, p. 234.

¹⁶ Toporul a fost achiziționat de P. Bardașu din Rîmnicu Vilcea, care l-a donat Muzeului din Govora-Băi. La redactarea părții a doua a notei a participat și F. Bardașu.

¹⁷ I. Conea, *Țara Loviștei*, București, 1935, p. 138—139, n. 1; P. Roman, *Cercetări arheologice de suprafață în Țara Loviștei*, Craiova, 1968, p. 8.

și înălțimea ce desparte satul Boișoara de Găujani, s-au găsit două fragmente ceramice ce par a aparține epocii bronzului¹⁸.

Toporul este masiv (fig. 1/2) și a fost turnat în formă bivalvă cu partea superioară deschisă; așa se explică și secțiunea pentagonală a lamei¹⁹. Se observă cusăturile rămase de la turnare. Tubul de înmănușare este cilindric. Muchia este dreaptă, iar lama ușor curbată se lățește spre tăiș. Patina este de culoare verzuie. Suprafața toporului este zgrunțuroasă, fapt datorat condițiilor de conservare; lung: 0,15 m.

Caracteristicile enumerate încadrează piesa de la Boișoara în grupa topoarelor de metal cu gaură de înmănușare transversală, de tipul Dumbrăvioara, și are analogii în Oltenia la piesele de la Bolboși-Gorj, Crețeni-Vilcea, Dobriceni-Olt și probabil Pietreni-Vilcea, iar în Transilvania la exemplarele de la Dumbrăvioara și Mura Mare (Mureș), Căprioara (Cluj), Cornești (Alba), Ojdula (Covasna), Jimbor (Brașov) și Sf. Gheorghe²⁰. Aria de răspindire a acestor topoare cunoaște două variante regionale: una privind zona centrală și nordică a Olteniei, în care sînt incluse piese cu fețele lamei late și secțiunea strîmtă, cealaltă în Transilvania, reprezentată de piese ceva mai mici, uneori decorate cu fațete²¹.

Din punct de vedere cronologic, A. Vulpe datează topoarele de tip Dumbrăvioara la sfîrșitul bronzului timpuriu²², pe baza descoperirii de la Sf. Gheorghe (Örkö) a unui exemplar în nivel cultural Schneckenberg B. Descoperirea unor fragmente de tipare de turnat astfel de piese, realizate din lut și din gresie, la Lelicieni (Harghita), în mediul culturii Jigodin, confirmă această datare²³. Topoarele de tipul Dumbrăvioara descoperite izolat în partea nordică a Olteniei se situează atît în zona de răspindire a

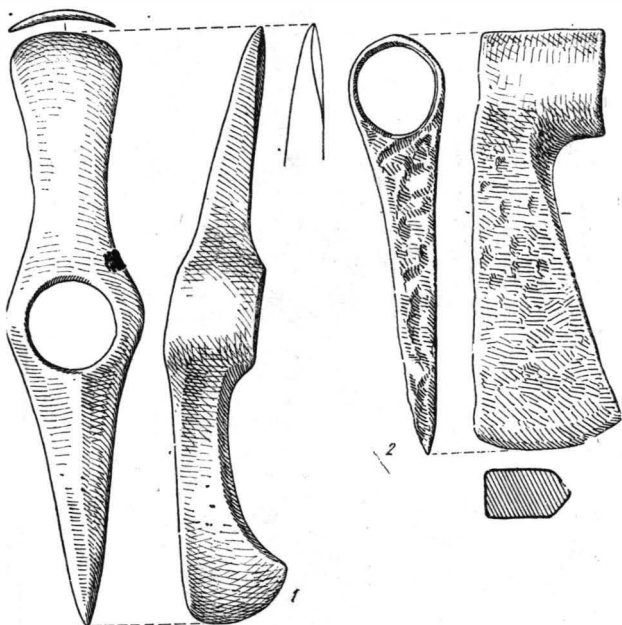

Fig. 1. 1 Obogeni, com. Stoilești-Vilcea. Topor de cupru cu brațele dispuse în „cruce”; 2 Boișoara-Vilcea. Topor de cupru cu gaură de înmănușare transversală.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ A. Vulpe, *Arte u. Beile*, I, p. 31.

²⁰ *Ibidem*, p. 31.

²¹ *Ibidem*, p. 32.

²² *Ibidem*.

²³ P. Roman, Iános Pál, Horvath Csába, *SCIV*, 23, 1973, 4. p. 562, fig. 3.

culturii Glina III cit și a fazei ceramicii decorate cu împunsături succesive (a se vedea harta). Evoluția lor însă se explică numai în cadrul acestor culturi cu tradiții locale ²⁴. Recent, cultura Glina a fost atestată și pe cursul superior al Topologului, la Șuici, jud. Argeș, pe drumul de intrare dinspre SE în Țara Loviștei ²⁵.

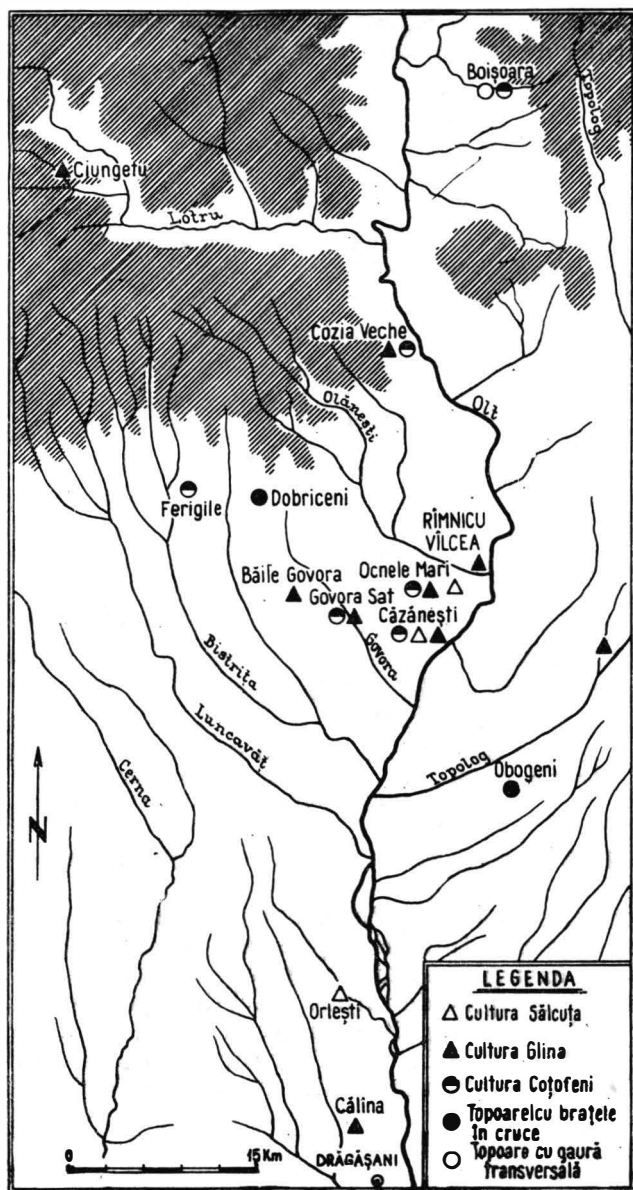

Fig. 2. Descoperiri de topoare cu brațele dispuse în „cruce” și topoare cu gaură transversală.

²⁴ A. Vulpe și E. Tudor, SCIV, 21, 1970, 3, p. 427.

²⁵ Săpături inedite efectuate în 1974 de Ersilia Tudor.

NOUVELLES DÉCOUVERTES DE HACHES EN CUIVRE DANS LE DÉPARTEMENT DE VÎLCEA

RÉSUMÉ

L'auteur publie la découverte de quelques haches en cuivre, mises au jour à plusieurs endroits du Nord-Est du département de Vilcea, dans des points isolés de tout milieu culturel. Les pièces trouvées à Obogeni (Fig. 1/1) et Dobriceni appartiennent au type Jászladány de la famille des haches, les bras disposés en «croix», attribuées à la période énéolithique correspondant aux cultures Bdogkeresztúr et Cucuteni (phases AB₂ et B); pour la zone adjacente de la découverte, ces outils sont à attribuer à la culture Sălcuța IV, attestée dans la région.

Un exemplaire trouvé à Boișoara (Fig. 1/2) se rattache au groupe des haches métalliques dotées d'un trou d'emmanchement transversal, de type Dumbrăvioara. Il convient de le dater à la fin de la première phase du bronze, le niveau culturel Glina-Schneckenberg-Jigodin.

La présence de ces outils — ou armes — dans les cultures piémontaises des Carpates méridionales marque le point culminant de l'industrie du cuivre pendant l'énéolithique et la fin de la première phase du bronze, dans l'espace carpatodanubien.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1.1 Obogeni, la commune Stollești-Vilcea. Hache en cuivre, les bras disposés en «croix»; 2 Boișoara-Vilcea. Hache en cuivre avec le trou d'emmanchement transversal.

Fig. 2. Découvertes de haches les bras disposés en «croix» et de haches avec le trou d'emmanchement transversal.